

САЙТ "КОЗАЦЬКОГО КРАЮ" В ІНТЕРНЕТІ
WWW.COSSACKLAND.ORG.UA

Козацький край

Спецвипуск

№ 6 (108)
жовтень 2018 року

АФОН: МІСЦЕ ВІРИ І ПОКАЯННЯ...

Від часів Антонія Печерського і Паїсія Величковського Афон дарував українцям силу на звершення в ім'я Добра...

Фото Володимира ГАМАЛИЦІ

Сайт "Козацького краю" в Інтернеті www.cossackland.org.ua

Афон насправді недалеко – він має бути в душі...

Олег
ОСТРОВСЬКИЙ

Повторний (після 2017 року) похід "Козацького краю" у славетні гори Афону з його тисячолітньою історією ченців, монастир яких перетворили цю місцину на фортецю православної віри, став продовженням акцій, присвячених вивченню і популяризації української історії та православної віри.

Раніше журналісти "Козацького краю" вже здійснювали похід "Вогонь Волі" на Соловецькі острови у Білому морі Росії, де в застінках монастиря втратив життя, але не дух останній кошовий Запорозької Січі Петро Калнишевський, підло ув'язений московським царом. Свого часу експедиції наших журналістів пролягли і дорогами окупованого Росією Придністров'я – до фортеці у Бендерах, де гетьманом Пилипом Орликом писалася перша українська Конституція, і німецькими дорогами між Мюнхеном, Новим Ульмом і Аугсбургом, де трагічно обірвався життєвий шлях співця Холодного Яру, повстанського старшини Юрія Горліс-Горського...

Мета наших "марш-кидків у історію" – перемоги в інформаційній війні. Причому, ворог у цій війні є не лише зовнішній – той, що прагне знищити українську державність, запускає брехливі чутки, намагається сити в українців зневіру – така війна прямо підтримує збройну агресію проти України. Проте є ще й внутрішній ворог – байдужість. Хто зник говорити, що йому байдуже, яка влада, які кордони у його держави, чи вільна українська Церква і чи існують тій державі взагалі – той не менший ворог ні сам собі, ні оточуючим...

Нас часто можна бачити в багатьох містах і селах України та у її "гарячих точках". Своїми публікаціями, історичними розвідками і репортажами про сучасну боротьбу українців за Волю ми сподіваємося постійно підживлювати вогонь, що завжди віє з Холодного Яру – той, що в усі часи змушував українців ставати сильнішими морально...

Підйом на Святу Гору Афону – не завжди безпечний, на її кам'янистих стежках всяке трапляється... Цього разу довелося на собі випробувати, що значить опинитися з розпанаханим до крові пальцем руки на середині підйому в гори – у скиті, де лікувати взявся російськомовний чернець із Молдови. Коли він перев'язував палець, я раптом побачив на стіні ікону із зображенням Луки Кримського, який був ченцем і хірургом водночас. Згадав, що батьки його на початку XX століття жили в Черкасах – і знайшлося, про що поговорити з ченцем із Молдови...

А нам є що згадувати... І те що Анатолій Мелес, якого після перебування (1749 р) у Павло-Георгіївському монастирі Афону Константинопольський патріарх висвятив у єпископи Запорозької Січі, був родом з Орловця Городищенського району Черкащини. До речі, коли московити звинуватили Мелеса у спробі "відторгнення Січі від Москви", то винуватили і в тому, що він був у холодноярському Мотринському монастирі, який тоді був на території, підвладній Польщі...

І Яків Блоніцький, відомий філософ, філолог і теолог, який був родом із Золотоніщини, у монастирі Зограф на Афоні провів десять років: із 1751 по 1761 рік...

Узагалі, навіть на самому Афоні мало що знають про те, що біля витоків багатьох його монастирів, які вважаються "руськими", стояли вихідці з українських земель. Та й в Україні далеко не всі пам'ятають, що творець монастирів і скитів на Афоні Паїсій Величковський не просто був з України, а й свій перший чернечий постриг прийняв у чигиринській Медведівці – у Миколаївському монастирі, який функціонував аж до 1929 року, коли його знищили більшовики. Тепер же колишній чернець з Чигиринщини – Святий, шанований в Україні, Молдові, Греції та Румунії. Українських паломників, що бувають на Афоні – раджу вклонитися святим іконам і мошам у монастирі Пантократор, Іллінський скит якого заснував саме Паїсій Величковський. До речі, знаково те, що свого часу прославлений в Афоні (він був тут 12 років – із 1746 по 1758 рік), Паїсій Величковський пророко передбачив канонізацію останнього кошового Запорозької Січі Калнишевського, який всіляко допомагав монастирям Афону. Приємно, що мені з родиною і друзями довелося долучитися до будівництва церкви, що постанала у Холодному Яру на Чигиринщині на честь Петра Багатостраждального (Калнишевського) – до кенотафа Калнишевського біля церкви його імені я привіз землю з вершини священної гори Афону.

Насправді, Афон значно ближче, аніж багато хто думає – він має бути в душі у кожного православного...

У Трахтемирові вшанували гетьмана, завдяки якому в Україну прибув Єрусалимський патріарх і утвердилася православна віра

У Трахтемирові на Канівщині на Покрову відкрито пам'ятний знак гетьману Петру Конашевичу-Сагайдачному і його козакам – в ознаменування 400-річчя перемоги над московитами.

До моменту ворожого вторгнення в Крим в Україні було прийнято згадувати гетьмана Сагайдачного лише в контексті його перемог над турками.

Одним із перших кроків новітніх окупантів став демонтаж пам'ятника Сагайдачному у Севастополі і його "депортація" до Харкова. Цим вони підкреслили, що пам'ятають, хто вторгся у Москву у ніч на Покрову 1618 року і змусив царя-сатрапа відкритися від раніше окупованих територій...

14 жовтня, і українці підтвердили, що пам'ятають це – вшануванням славетного гетьмана Петра Сагайдачного і його козацького війська...

Встановлення знаку ініційоване Державним історико-культурним заповідником "Трахтемирів" (директор Тарас Теліженко). Відкриваючи пам'ятний знак, голова Черкаської ОДА Юрій Ткаченко відзначив оригінальність проекту. Скульптор, завдяки якому пам'ятник з каменю-піщаника постав на горі над Дніпром – Роман Турецький, залізні списи-флаштки, шаблі й булава зроблені у кузні Івана Лавріненка, а стилізований під середньовічний шрифт розроблений Миколою Теліженком. Забезпечив співпрацю обласних міністрів та творчої групи

радник голови ОДА Андрій Кравець. Реалізація проекту стала можливою завдяки допомозі групи компаній "Верес", яку очолює Андрій Родіонцев та Канівському підприємству цієї групи (директор Володимир Маргара). На церемонії був присутній представник керівництва "Вересу" Сергій Булат, який займався проектом від самого його початку й до завершення.

Водночас із пам'ятним знаком у День Покрови і Захисників України було освячено і копію ікони Георгія Переможця, оригінал якої написано у середині XIX ст. у Трахтемирові – ця ікона, сюжет якої символізує перемогу Добра над Злом, стане основою каплиці, яку планується збудувати на місці колишньої зруйнованої Трахтемирівської церкви...

Була в житті гетьмана-воїна й істинна Віра. Змалечку уродженець Галичини був богомільним, багато читав священних книг. Сподівалися, що буде з нього пустельник. Якось він надовго пропав із дому. Серед частини дослідників побувала думка, що в цей час він був у монастирі на Афоні, як його земляк Іван Вишенський... Так це було чи ні – невідомо, але те, що у своїй боротьбі за пра-

вославу віру він підтримував контакти з афонськими ченцями – то це факт.

1620 року на запрошення Сагайдачного в Україну прибув Єрусалимський патріарх Теофан III. Теофан мав повноваження, надані йому Вселенським Патріархом Тимофієм "справувати всі архієрейські справи у підлеглих царгородському патріархові єпархіях", тобто і в Київській митрополії також. У жовтні 1620 року патріарх Теофан III разом з іншими двома східними ієрархами – митрополитом Софійським Неофітом та єпископом Срагонським Аврамієм, висвятив ігумена Києво-Михайлівського Золотоверхого монастиря Йова Борецького на митрополита Київського та Галицького й ще шістьох ієрархів у сан єпископів – серед них і настоятеля Трахтемирівського монастиря Езекиїла Курцевича.

Пізніше Єрусалимський патріарх Теофан III так оцінював участь гетьмана Петра Сагайдачного у відновленні православної ієрархії та захисті Київської Церкви: "Справа була б неможливою без підтримки гетьмана Петра Сагайдачного, дії якого в даній справі справедливо можна назвати подвигом, рівним апостольському..."

Вселенський патріарх Варфоломій заявив: не зважаючи на "чорну пропаганду" з Росії, він не збирається відступати в українському церковному питанні

Про це Патріарх сказав, виступаючи на засіданні грецької діаспори в Константинополі, повідомляє Orthodoxy.info.

Патріарх пояснив, що привілеї Вселенського патріархату засновані на рішеннях і канонах Вселенських соборів і є обов'язковими для всіх у православ'ї.

"Подобається чи ні нашим російським братам, рано чи пізно вони наслідуватимуть рішенням, які прийняв Вселенський патріарх, тому що у них немає іншого вибору", – сказав Варфоломій.

Він також додав, що прекрасно знає про "добре оплачувані статті" і про "чорну пропаганду" російської сторони, спрямовану проти Вселенського патріархату.

"Бог дав нам два вуха, щоб слухати з усіх боків", – із посмішкою додав він.

Видання зазначає, що це, очевидно, вперше патріарх "приймає виклик" Москви в українському питанні.

Водночас, як запевнив помічник Вселенського патріарха Варфоломія, єпископ Макарій Хриstopольський, процедура надання Томосу Україні не буде надто складною.

"Рішення про автокефалію України прийнято. Це було найскладнішим. Томос – другий крок, і це не так важко. Томос – це завершення даного рішення, іншими словами – "засвідчення". У потрібний час і Томос буде надано. Патріарх Варфоломій веде справу і зробить все в свій час", – сказав єпископ.

Нагадаємо: як пояснив патріарх УПЦ КП Філарет, керівники українських православних церков найближчим часом скличуть Собор, на якому буде ухвалено рішення про об'єднання церкви й обрано її предстоятеля. Саме йому мають дати Томос про автокефалію.

"Ми отримаємо Томос про Автокефалію Української Церкви – вже єдиної Української Церкви. З нами Бог!"

(Із промови Святійшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета від 11 жовтня)

— Дорогі друзі, як ви знаєте, сьогодні і вчора відбувалося засідання Священного Синоду Константинопольського Патріархату на чолі з Вселенським Патріархом Варфоломієм, на якому розглядалося наше українське питання. Як ви знаєте, що головним питанням для нас є створення в Україні єдиної Помісної Автокефальної, незалежної від Москви, Української Церкви. Але для того, щоб створити цю єдину Церкву потрібно об'єднатися трьома Церквами в одну Церкву. Для того, щоб об'єднатися треба виконати деякі дуже важливі речі. Що маєтись на увазі? Маєтись на увазі анафема, яку наклали на мене архієрейський Собор Російської Православної Церкви за те, що ми законно на Помісному Соборі висловили бажання мати в Україні Автокефальну Церкву, незалежну від Москви. На тій підставі, що Україна стала незалежною державою. Так ось за це була накладена на мене анафема. І для того, щоб визнати єпископат, який був рукоположений мною після накладення цієї анафемі, дійсним єпископат, треба було зробити недійсною ту анафему, політичну анафему, яку на мене наклали.

Я не один раз звертався до Вселенського Патріарха з цим проханням, визнати що анафему недійсною і ось тепер прийшов час, коли Священний Синод якраз відновив, як сказано в рішенні, і мою діяльність,

і діяльність єпископів, і діяльність віруючих. Що маєтись на увазі? Тобто Таїнства, які ми звершували визнаються дійсними Таїнствами, не тільки після цього рішення, але й протягом всіх років, коли ми звершували

хіротонії, звершували Таїнства і хрещення та інші. І тепер це рішення про недійсність цих всіх заборон дає нам можливість об'єднатися з архієреями Московського Патріархату, які захочуть і об'єднатися з Автокефальною Церквою.

Щодо митрополита Макарія цей же Синод Константинопольського Патріархату прийняв таке ж саме рішення. Тобто тепер ми, архієреї всіх трьох Церков, є законними, канонічними, благодатними, і тепер можемо при нашій добрій волі об'єднатися в одну Українську Православну Церкву, яка буде потім визнана Вселенським Патріархом і не тільки Вселенським Патріархом. Але Томос про Автокефалію Української Церкви ми отримаємо від Вселенського Патріарха. Чому від Вселенського Патріарха? Тому що Архієрейський Собор Константинопольського Патріархату в цьому році, місяцем раніше, прийняв постанову, в якій сказано, що Україна є канонічною територією Константинопольського Патріарха. Так ось на підставі, що це його територія, а не Московського Патріарха, Вселенський Патріарх і далі буде працювати над цим питанням, тоб-

то найближчим часом ми по-перше, об'єднаємося, по-друге, отримаємо Томос про Автокефалію Української Церкви вже єдиної Української Церкви, яка увійде в молитовне єднання з іншими Помісними Православними Церквами.

Створення в Україні єдиної Української Православної Церкви не означає, що на нашій українській території не може існувати інша Церква, маєтись на увазі Російська Церква. Ті українські єпархії, які не приєднуються до єдиної Української Православної Церкви, не будуть мати право називатися Українською Церквою, а право на існування будуть мати, причому рівне право з українською Церквою, тільки називатися буде Російська Церква, а не Українська.

Тому ми продовжуємо молитися, щоб Господь й надалі надихав і Вселенського Патріарха Варфоломія, і нашого Президента, і Верховну Раду довести цю справу до завершення. Ми як вірили, ще 25 років тому, що в Україні буде одна автокефальна Православна Церква і зараз ми до цього підходимо, так само віримо, що буде і завершено, тому що з нами Бог!

"Москва хоче, щоб було протистояння. Ми, українці, не хочемо..."

(з відповідей Патріарха Філарета на запитання ЗМІ під час брифінгу 11.10.18 р.)

— Чи є на даний момент у Вас єдність з митрополитом Макарієм? Як довго буде тривати процес об'єднання Церков? Чи він не розтягнеться на тривалий час? Чи правильно ми зрозуміли, що після об'єднання, ми отримаємо Томос? З огляду на заяви, які ми сьогодні почули...

— Я думаю, що цей процес об'єднання буде дуже швидким. Ми домовимось, коли ми скличемо цей Собор. Я так планую, що ми скличемо його найближчим часом. Це буде архієрейський Собор, у якому приймуть участь архієреї Київського Патріархату, архієреї Автокефальної Церкви на чолі з митрополитом Макарієм і архієреї Московського Патріархату, які захочуть. Це буде об'єднавчий Собор, який обере вже спільного Предстоятеля - Патріарха. А вже далі, після цього, буде рішення Вселенського Патріарха про надання Томосу про автокефалію

Української Церкви. А після того, коли ми вже отримаємо Томос і ввійдемо у молитовне єднання з іншими Помісними Церквами, буде продовжуватись процес об'єднання з єпархіями, парафіями і монастирями Московського Патріархату.

— Нет ли опасения, что теперешняя ситуация вызовет очередной виток противостояния в Украине?

— Москва хоче, щоб було протистояння. Ми, українці, не хочемо, щоб було протистояння, бо не хочемо давати приводу для втручання іззовні в наші українські справи. Ми довго терпіли і можемо ще потерпіти деякий час. Але об'єднання буде проходити виключно на добровільних началах, без всякого насилля. Нам не потрібні ні архієреї, ні духовенство, яке всередині Української Церкви буде бунтувати. Ми хочемо, щоб Українська Православна Церква була єдина не тільки зовнішньо, а духом була єдина, щоб вона служила

українському народу, захищала українську державу від зовнішніх ворогів, але не давала приводу для зовнішнього втручання.

— Чи треба виконати якісь додаткові умови, щоб відбувся об'єднавчий Собор?

— Більше суттєвих умов для скликання Собору немає. Тобто, це вже наша добра воля — єпископату Київського Патріархату, Автокефальної Церкви і УПЦ Московського Патріархату. Хто захоче — буде мати участь у об'єднавчому Соборі, а хто не захоче, той не буде у цій єдиній Українській Православній Церкві.

— Сколько иерархов Московского Патриархата готовы взять участие в Соборе?

— Вони тримають це у таємниці. Ми не знаємо скільки їх. Можливо десять, а можливо і більше десяти. Це зараз, на початку. А потім, я думаю, що будуть приєднуватися десятки.

ОГОЛОШЕННЯ ВСЕЛЕНЬСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ У ЗВ'ЯЗКУ З РІШЕННЯМИ ЩОДО УКРАЇНИ (переклад офіційного документу)

Під головуванням Його Всесвятості, Вселенського Патріарха, Святій і Священний Синод зібрався на чергове засідання з 9 по 11 жовтня 2018 року для вивчення та обговорення питань порядку денного.

Священний Синод детально та тривалий час обговорював церковну справу України в присутності Його Преосвященства Архієпископа Даниїла Памфільського та Його Преосвященства Єпископа Іларіона Едмонтонського, Патріарших Екзархів в Україні, та ухвалив після розширеного обговорення:

- 1) Підтвердити вже прийняте рішення про те, щоб Вселенський Патріархат приступив до надання автокефалії Церкві України.
- 2) Відновити станом на сьогоднішній день

Ставролігію Вселенського Патріарха в Києві, одну з його багатьох Ставролігій в Україні, які завжди там існували.

3) Прийняти та розглянути прохання про апеляцію від Філарета Денисенка, Макарія Малетича та їх послідовників, які опинилися у схизмі не з догматичних причин, у відповідності до канонічних прерогатив Константинопольського патріарха отримувати такі звернення від ієрархів та інших священнослужителів з усіх Автокефальних Церков. Таким чином, згадані вище особи були канонічно поновлені у своєму єпископському або священницькому сані, також було відновлено співпрацю їхніх вірних з Церквою.

4) Скасувати зобов'язання Синодального листа 1686 року, виданого за обставин того часу, який надавав у порядку ікономії пра-

во Патріарху Московському висвячувати Київського митрополита, обраного собором духовенства та вірян його єпархії, який мав згадувати Вселенського Патріарха як свого Першоієрарха за будь-яким богослужінням, проголошуючи та підтверджуючи свою канонічну залежність від Матері-Церкви Константинополя.

5) Звернутися до всіх залучених сторін із закликом утримуватися від захоплення церков, монастирів та іншого майна, а також від будь-яких інших насильницьких дій та помсти, щоб перемогли мир і любов Христа.

Вселенський Патріархат, 11 жовтня 2018 року
Головний Секретаріат Святого і Священного Синоду

Що таке Афон?

Протоієрей
Василь ЦИРІЛЬ

Афон — це духовна школа, школа смирення і покаяння. Сучасні старці часто радять везти зі Святої Гори не тільки сувеніри та подарунки близьким, але й рішення змінити себе, почати боротьбу зі своєю "старою людиною". На Афоні покаяння переживається як основа християнського життя. Для всього християнського світу відомо, що Свята Афонська Гора знаходиться під особливим заступництвом Пресвятої Богородиці і Приснодіві Марії і що це місце призначене їй жеребом для проповіді євангельського слова. Істину цю завжди визнавали православні, її визнають також й іновірні та навіть невірні.

Життя багатьох святогорських подвижників доводять любов Ігумені Святої Гори і її турботу про тих, хто присвятив себе для чернечого життя на Афоні. За державною її волею це місце призначене до кінця світу, як кажуть місцеві перекази, виключно для чоловічого чернецтва.

Святою горою Афон називається східна частина грецького півострова Халкидики, що омивається водами Егейського моря. Він має довжину 57 км, ширину від 8 до 12 км і займає площу в 332 кв. км. Гірський хребет півострова, маючи біля перешийка, яким він з'єднується з грецькою провінцією Македонія, незначну висоту, далі поступово піднімається вгору, і закінчується гірським піком висотою 2 033 м. Це і є гора Афон (грецькою Афос), що дала назву всьому півострову.

Спосіб життя на Афоні не підпорядковується мирським законам. Афон населений мужами, які прагнуть до більшого, ніж матеріальні блага і земна краса. У пошуках цього більшого вони і вирушили на Гору Афон, де закінчується земля і починається Небо. Завдяки щоденним подвигам, вони знаходять те, що шукають і живуть так, маючи найбільший скарб. І скарб цей, цей шматочок Неба — зберігають до кінця земного життя.

На Святій Горі мужі ведуть те нове життя — життя, що дає їм передчуття майбутнього блаженства. Душі їх надихаються думкою про вічність, яка, немов вічна весна, підбадьорює і втішає, коли стає по-зимовому важко.

Афон — головний центр і оплот східно-християнського чернецтва. У зв'язку з цим цілком виправданий інтерес до нього не тільки православних, але і всіх людей, які мають крім матеріальних і духовні інтереси.

Безліч гостей з усіх куточків земної кулі щорічно відвідують Святу Гору. Їх значна частина під враженням від побаченого в тій чи іншій мірі змінює своє життя, а деякі навіть залишаються на Афоні, стаючи на шлях чернецтва. Свята Гора дала для Церкви багатьох патріархів, єпископів, учителів, проповідників, духовників, письменників. Але головна заслуга Афона полягає в тому, що він зіграв ключову роль у збереженні чистоти Православ'я. Якщо уподібнити Церкву організму, то Афон став легеньми, через які очищається кров, що забезпечує його життєздатність.

Ця гора не випадково була названа Святою, адже своїми подвижницькими трудами люди освятили тут навіть камені. Афон — це унікальна спроба жити за Євангелієм, до останньої букви і без компромісів присвятити себе Богу і виконанню Його заповідей.

Нехай ніхто не називає ченця ні позбавленим любові до родичів, ні людиноненависником, ні непатріотичним: це хула! Не буває ченця, байдужого до єдиноплеменників: такого ми вважали б позбавленим всілякої чесноти. Але він йде в пустелю, щоб опинитися ближче до Того, Хто може спасти і, молячись десь в темному куточку своєї келії, разом із Богом керує світом, за Апостолом, і допомагає своїм і всьому своєму народу любов'ю — найдівішим способом.

Стародавні афонські монастирі зберігають незлічені багатства: чудотворні ікони і мощі святих угодників Божих. Але не меншим багатством є заощаджені в цих оселях тисячоліття духовного життя славної Візантії та інших православних народів — у тім числі українського. На Афоні єдність Православ'я постає у всьому його різноманітті.

Очевидно, головна мета поїздки на Афон — це дотик до живої традиції. Адже тут можна не тільки поклонитися Святиням і чудотворним іконам, а й познайомитися з сучасними подвижниками і старцями, отримати від них духовну допомогу.

Нехай же Пресвята Богородиця допоможе нам перемогти усі негаразди!

З повагою підготував настоятель Храму святих Апостолів Петра і Павла м. Чигирин та настоятель храму святого Праведного Петра Багатостраждального (Калнишевського) — протоієрей Василь Циріль.

За матеріалами паломницького центру "Воскресіння"

УДРУГЕ – ДО ВЕРШИН АФОНУ І ДО ГЛИБИН ВИТОКІВ ПРАВОСЛАВНОЇ ВІРИ...

Уже другий рік поспіль у головний празник Успіння Богородиці серед тих, хто підіймається до головного її храму на скелястій вершині Афону, здійснює паломництво й "Козацький край".

Торік настоятель чигиринського храму Святих Петра і Павла та холодноярського храму Петра Багатостраждального (Калнишевського) отець Василь Циріль і троє журналістів — Олег Островський, Андрій Кравець та Володимир Гамалиця — завершили сходження на Священну Гору у Храмі, де цього

ранку зібралось всього півтора десятка паломників з усієї планети Земля. Учасники походу "Вогонь Волі і Віри" присвятили його 26-й річниці Незалежності України, піднявши синьо-жовтий прапор України поруч із прапором монастирської держави Афон.

Цьогоріч, до 27-ї річниці Незалежності України головний редактор газети "Козацький край" Олег Островський біля підніжжя хреста на головній вершині Афону знову розгорнув чорний прапор української Визвольної боротьби — холодноярське знамено з написом "Воля України або смерть". Причому, цей прапор розгорнув з іще трьома українцями і двома білорусами, а фотографував їх росіянин...

Торік учасники походу з України добиралися в священні місця, здолавши дорогами України, Румунії, Болгарії і Греції понад чотири тисячі кілометрів: від церкви Петра Калнишевського у Холодному Яру, Трахтемирова, де був головний монастир українських козаків, дружній Афон — через румунські міста Сучаву, де загинув гетьман Тиміш Хмельницький, Галац, де похований гетьман Мазепа, через священні місця болгарської Софії — до монастирів і скитів Афону...

Цьогоріч Олег Островський скоротив час у дорозі, скориставшись літаком — заради того, щоб зекономлений час використати для відвідин протягом майже тижня максимальної кількості монастирів. Перш ніж піднятися гірськими стежками до храму на вершині головної скелі півострова, що перебуває під опікою Пресвятої Богородиці, ночував у келіях скитів і монастирів та у старовинній церкві біля підніжжя вершини, харчувався пісною їжею ченців, а дорогою в гори — горішками і дощовою водою, яка тільки в цій місцині на планеті Земля ніколи не псується і може вживатися сирію...

Петро ДОБРО

"Чорний Вир": скит, що підтримував зв'язки з козацькими монастирями України

Учасники експедиції "Вогонь Волі і Віри" відвідали на Афоні скит "Чорний Вир", нині закинутий і пустуючий. Майже три століття тому (1747) його заснували козаки-запорозькі. Лише нещодавно дослідник з Києва Сергій Шумило відшукав цей скит, заснований одним з нащадків гетьмана Голуба — козацьким бунчуковим товаришем Григорієм Голубенком.

У ті часи Афон підтримував тісні контакти зокрема і з козацьким монастирем у Трахтемирові під Каневом — тим самим, діяльність якого відновив і підтримував Оліфер Голуб — козацький гетьман родом зі Стеблева (сучасного Корсунь-Шевченківського району Черкащини), предок Григорія Голубенка з "Чорного Виру". Сюди надсилав щедрі пожертви останній запорозький кошовий Петро Калнишевський, перша церква імені якого постала після канонізації Калнишевського у Холодному Яру на Черкащині...

Світ тісний, і учасники походу "Вогонь Волі і Віри", широким шляхом Міжнародному інституту афонської спадщини в Україні та його очільникові — Сергію Шумило підказав провідника, отця Давида, чие ко-

ріння з українського Нікополя — і той разом з отцем Іваном із монастиря Зограф так провів черкашан до надзвичайно загадкового, загубленого у хащах каштанового лісу Афону скиту, на черпах ченців якого у монастирській костниці досі можна бачити напис "КОЗАК"...

Петро ДОБРО

Чернець-українець з Афону намагався навчити московитів Добру...

Зограф: обитель чудес, фортеця віри

На західному схилі священної гори Афон, серед густих хасців лісу над стрімкою скелястою прірвою височать могутні стіни Зографа — болгарського монастиря на грецькій землі, овіяного легендами і славного подвигами в ім'я православної віри...

Цей монастир був заснований у сиву давнину — понад тисячу років тому, за часів візантійського імператора Лева Філософа. Розповідають, що три брати-ченці, які жили тут спочатку в окремих печерах, а потім збудували спільний храм, сперечалися, на честь кого його назвати. Брати стали до молитви і під час неї на чистій дошці в храмі... проявився лик великомученика Георгія. На честь Георгія, який "сам себе намалював", і назвали святу обитель — Зографом, що в перекладі означає "живописець". А невдовзі до монастиря на Афоні прийшли ченці з Палестини і здивувалися лику на дошці — вони сказали, що схоже зображення, перед тим як з'явитися на Афоні, загадково шезло з ікони в монастирі поблизу палестинської Лідди...

Свята віра допомагала Зографу в найтяжчі часи. Декілька разів його руйнували морські пірати, та візантійські імператори щоразу допомагали відбудувати священному місцю. Ченці Зографа не зрадили православ'я навіть тоді, коли вороги, захопивши обитель у жовтні 1276 року, живцем спалили в монастирській вежі 26 преподобномучеників... Після того набігу монастир відродився тільки 1502 року коштом молдавського воєводи Стефана. Відтоді обитель вже ніколи не припиняла існування, уціліла й та сама нерукотворна ікона...

1751 року іконі великомученика Георгія в афонському Зографі вклонився мандрівний чернець Яків Блоницький, який після довгої подорожі прибув із далекої України — вклонився, щоб залишитися в монастирі на довгі 10 років.

Народився в Орловці на Черкащині, здійнявся на крила віри в Києві...

Теплої днини 1674 року в полі поблизу Орловця (сучасний Городищенський район Черкащини) зійшлися в страшний січ залітна 20-тисячна орда тата-

Зографському монастирю-фортеці на схилах гір священного Афону — вже понад тисяча років...

рів і три козацькі полки полковника Думитрашка. Крики людей, іржання коней і брязкіт зброї невдовзі змінилися переможним козацьким кличем захисників православної землі — ординці були розбиті вщент. Так би й залишилася ця подія найславнішою в історії Орловця, якби через 27 років по тому, в лютому 1711 року не народився в цьому ж селі Яків Блоницький... І понині Російська православна церква бере собі за основу для Богослужіння текст так званої Єлизаветинської Біблії — церковносло-віанський переклад Священного Письма, виданий 1751 року. Найшанованіша дожовтнева Енциклопедія Брокгауза Ефрона каже нам, що головна заслуга у копійчій праці над цим перекладом двох ієромонахів — Варлама Ляшевського з Київської академії та Іакова Блоницького з Московської академії. Отже, ті, хто доклав найбільше зусиль для створення перекладу — обидва українці...

У 13-річному віці Яків став учнем Києво-Могилянської академії, навчався в ній п'ять років — там і постриг у ченці прийняв. Вірив свято, перед Богом був чистим, тому шанували його і браття-ченці. Якийсь час був ієромонахом Мгарської монастиря під полтавськими Лубнами, пізніше викладав риторику у Тверській семінарії, Києво-Могилянській академії та Московській Заїконопаській академії, для якої написав "Коротку грецьку граматику".

Як чудовому знавцеві мов і Святого Писання, синод доручив отцю Іакову найвідповідальнішу місію — переклад Біблії. Це не було дивиною — в ті часи найвідповідальніші пости в церкві по всій Російській імперії займали українці, в основному — випускники Києво-Могилянської академії. Завдяки їхньому розумові й знанням, українців на виборних церковних посадах було настільки багато, що цариця Єлизавета навіть видала спеціальний указ,

який допоміг би потрапити на посади московитам — і повелівав "чтоб к произведению в архиепископ и архимандриты Ея Императорскому Величеству представляемы были из великороссии". Цікаво, що при цьому для власного імператорського двору Єлизавета залишила духівником таки українця, уродженця нашої Золотоноші, випускника тієї ж Києво-Могилянської академії та німецького Галльського університету Семена Тодорського. Яків Блоницький вважав земляка з Черкащини Семена Тодорського своїм духовним наставником...

Над перекладом Біблії Яків Блоницький працював три роки, з 1745 по 1748 рік. Потім залишив грішну Москву, певний час займався перекладами у Миколаївському монастирі Білгорода, а згодом вирушив у довгу подорож до священної гори Афон, у Зографський монастир.

Зограф став його домом на 10 років — із 1751 по 1761 рік чернець вдосконалював своє знання грецької мови і ретельно досліджував письмові слов'янські й грецькі пам'ятки, збережені в монастирі. Опрацював таким чином близько 40 рукописів і книг. Тут, на Афоні, підготував два словники: "Лексикон елліно-слов'янський" і "Лексикон слов'яно-елліно-латинський", зібравши, упорядкувавши і переклавши понад 50000 слів. Словники так і залишилися в рукописах — куди вони поділися, історія мовчить.

Повернувшись із Греції до любого серцю Києва, Яків Блоницький завершив тут роботу над книгою, писати яку розпочав на Афоні — "Граматику старої і славної мови слов'янської". Помер славний ревнитель православної віри в Києві навесні 1774 року...

Куди подівся "скарб Блоницького"?

Рукопис "Граматики старої і славної мови..." був вивезений із Києва і нині зберігається у наших сусідів — у Центрально-

му історичному архіві російського Санкт-Петербурга. Куди поділися безцінні вже на той момент словники, складені на Афоні філологом, філософом і теологом Яковом Блоницьким — залишається загадкою. Можливо, їх так само вивезли і вони припадають пилом у якомусь російському підвалі...

Якраз у рік повернення Блоницького з Афону на російський престол зійшов Петро Третій. Уже наступного року його вбили і до влади прийшла Катерина Друга, яка зробила все, щоб знищити не тільки вольності й права країни козаків, а й будь-який натяк на самодостатність її народу. "Під шумок" катерининського розуладу Росії попливло все найкраще і передове, що було в Україні. Саме тоді рукописи Блоницького могли вивезти або він сам міг їх десь приховати.

Проте існує і висока ймовірність того, що складені уродженцем Городищини рукописні словники досі приховані десь на горі Афон — адже шлях його з Греції на Батьківщину був довгим, складним і небезпечним, і чернець міг не ризикнути захопити з собою величезну кількість сторінок рукописів, над якими працював ціле десятиріччя.

На Афоні ж завжди поводитися цивілізованіше — навіть тоді, коли під час Другої Балканської війни 1012 року Зограф, де був загін болгарських солдатів, захопили греки, ніхто не зачепив жодного ченця і спровадивши кораблями полонених болгарських вояків, не торкнули монастирського майна.

Нині Зограф, хоча у ньому й мешкає всього десяток ченців-болгарів, посідає дев'ять місць в ієрархії святогірських монастирів. Ченці Зографа є хранителями понад десяти тисяч друкованих книг, а ще — 126 грецьких і 388 слов'янських рукописів. Чи збереглося серед них щось, написане рукою нашого земляка, який десять років прожив у Зографі, наразі залишається невідомим...

Андрій КРАВЕЦЬ

Холодний Яр, Афон і Константинополь допомогли золотонісцю, який став єпископом Запорозької Січі, "відокремитися" від Москви

Андрій КРАВЕЦЬ

У часі, коли всі православні у нашій країні і в закордонні надзвичайно зацікавлені відслідковують усі новини з Константинополя, пригадується історія уродженця Черкащини, якого Москва винуватила "в зв'язках з Заходом" тільки за те, що він... побував у Мотринському монастирі в Холодному Яру.

У січні 1751 року в московській Синодальній канторі "с пристрастієм" допитували Анатолія Мелеса, єпископа з козацької Запорозької Січі, який "провинився" тим, що "вел себя в Сечи буйно, по царским дням молебни не правил, вел себя как будто на отделение Сечи от России".

Народився найвельлюбніший єпископ Запорозької Січі на Мелесовому хуторі під Золотоношею...

Із тексту допиту в Синодальній канторі: "От роду ему двадцать восьмой год; отдан для обучения латинского и прочих диалектов в Киевскую академию, в коей он, Анатолий, и обучался по 1743 год и ходил до школы пиитики; ныне он, Анатолий, по-еврейски и по-немецки позабыл, а знает говорить и писать по-гречески и по-ла-тыни..."

Будучи Вашого Императорского Величества малороссийским, Переяславского полку, местечка Золотоноши, природным подданным, своевольно в 1743 году из России за границу ушел и, бродя в Польше и Волосской земле по разным местам и монастырям, монашество и иеромонашество через происки свои, без избрания, яко чуждой церкви клирик, получа, в 1749 году в Афонскую гору, в Павло-Георгиевский монастырь пришедши, через полшеста месяца во архимандрита Константинопольским патриархом Кириллом таковым же неправильным образом произведен..."

Пожалівшись у стилі, звичному для московитів усіх часів, на "своевольное" перебування ченцем на святому Афоні і навіть на зроблене Константинопольським патріархом "неправильное произведение в архимандрити", клерки Синодальної кантори зробили в доносі наголос на ще більше "преступление" Анатолія Мелеса - наголосили, що він "без дозволу" відвідав закордонний "в Польше монастырь, именуемый Мотренин. А из оного Мотренина монастыря пошел он, Анатолий, в волосской город Бокурешт, в коем имеется эллино-греческая школа". "Волосский город Бокурешт" - це Бухарест, столиця сучасної Румунії, а "Мотренин монастырь в Польше" — це Мотрин монастир в Холодному Яру сучасного Чигиринського району Черкащини — ці землі належали на той час Польщі...

Коли вільнолюбного козацького єпископа зіслали до монастиря в Сибір, дорогою він "к побегу своему способу искал, и в караульного капрала за чинимое ему в том запрещение нож бросил". Коли ж зрештою за розпорядженням царіці був повернутий в Україну і став настоятелем монастиря у Глухові на Сумщині, на нього знову строчили кляузи — жалілися, що ходить босим навіть у холоди, займається фізичними тренуваннями, а ченцям наказав декілька дзвонів переплавити на гармати — золотонісець хотів, щоб навіть у монастирі українці тренувалися стріляти. По кому саме — московські шпигуни не знали, але враховуючи біографію єпископа, здогадувалися.

І на Афоні, і в Сибіру висвячений у єпископи самим Константинопольським патріархом, Мелес із Золотоніщини залишався в першу чергу вільним духом Козаком...

Українець Паїсій Величковський вознесений до лику Святих і шанується православними не лише в Україні, а й у Румунії, Молдові та Греції.

Його ім'я благоговійно згадують у сучасних Україні, Румунії, Греції та Молдові. А сам Паїсій Величковський ніколи не забував про своє коріння: **"Родимець Полтавський"** — так часто говорив він про себе і навіть підписувався в листах...

21 грудня 1722 року в Полтаві, у родині священника — настоятеля Успенського собору народився син, якого назвали Петром. Пізніше весь православний світ дізнається про нього вже під чернечим іменем — як про Паїсія Величковського. А між "полтавським" іменем Петра і "афонським" Паїсія мав ще й "чигиринське" — Платон...

Він рано втратив батька, рано здобув грамоту у соборній школі і зразу ж почав читати неймовірну кількість книг. Прочитав Святе Писання, твори святителя Іоана Золотоустого і преподобного Єфрема Сирина... Його цікавила пустинножительна подвижницько-аскетична література, через яку він виміряв для себе майбуття. Вже змалечку в нього сформувалися головні риси душі: глибока відданість Богові, лагідність, смирення, скромність, постійне заглиблення, молитовна зібраність і замишленість духу.

Коли йому виповнилося всього 12 років, мати з благословення правлячого архієпископа віддала юного Петра до молодшого відділення славної Києво-Могилянської Академії. В стінах цієї духовної школи Петро потоваришував із однокласниками і вони, збираючись де-небудь в тихому куточку Братського монастиря, цілі ночі проводили у розмовах про чернецтво, пустельництво і давали один одному обіцянки і навіть клятви не постригатися і не жити в багатих монастирях, де не можна уподібнюватись "убогості Христовій".

Окрім того, Петро став відвідувати дуже багато київських святинь, особливо Печерську Лавру і так, що ледь не запустив богословську науку в Академії. У Братському монастирі Києва одухотворений Петро знайшов собі і свого першого духовного керівника ієросхимонаха Пахомія, який давав йому читати пустинножительну святоотцівську літературу. За розповідями старця, дедалі більше зростало у ньому бажання чернечого подвигу. Одного разу він був викликаний до Академічного священноначалія, яке повідомило йому, що за пропуски занять він не може навчатися далі. Петро повертається додому в Полтаву, де на колінах просить пробачення у матері за те, що не став богословом і просить її відпустити його в монастир.

Так промислом Божим Петро дістався Любецького монастиря. Мудрий і досвідчений ігумен Никифор прийняв його до числа братії. Саме тут уперше Петро став із жадобою переписувати знамениту працю преподобного Іоана Ліствичника "Ліствиця". Проте через проблемне існування монастиря і скору зміну ігумена Петро опинився в іншому, не менш славному українському монастирі, Свято-Миколаївському Медведівському

(Медведівка сучасного Чигиринського району Черкащини). Там Петро сподобився першого постригу в чернецтво з іменем Платон.

Незабаром і цей давній козацький монастир був закритий і чернець Платон опинився в Києво-Печерській Лаврі. Замість бідного пустинного перебування, якого з дитинства прагнула його душа, він поселився в найбагатшому монастирі України. Монаху Платону дали послух гравера і різчика в майстерні. Однак і тут Платон довго не затримався. Зустрівши свого давнього знайомого по Академії, Платон разом із ним вирушає на пошуки усамітненого, спокійного життя і, проживши деякий час у Молдововлахійському Трейстенському скиту, а потім у скиту Керкул, 24-річний чернець Платон Величковський улітку 1746 року прибув на Афонську гору.

Він обійшов увесь півострів Айон-Орос, але не знайшов для себе наставника і зразка, тому став подвизатися сам. Це був найтяжчий період у його чернечому житті. Він боровся з гріховними помислами і страстями, мовився зі слізьми. Їв тільки раз у два дні і тільки сухий хліб і воду. День і ніч читав Святе Писання і твори святих отців, позичаючи їх у навколишніх болгарських і сербських афонських монастирях.

На четвертий рік подвигу до Афону прийшов молдавський старець Василій. На прохання Платона старець Василій постриг його в схиму з іменем Паїсій і напоумив його створити біля себе монастир. Так і сталося. До Паїсія почали приходити нові подвижники-браття. Поступово вони всі разом стали від-

Микільський храм Медведівського монастиря на Чигиринщині, де майбутній Святий прийняв свій перший чернечий постриг (фото середини XIX ст.)

правляти служби. Браття просили Паїсія, щоб він був їхнім священником і духовником, але категорично відповідав — ні. Бо він для того, щоб знайти наставника прийшов на Святу Афонську гору. Однак до прохань братії приєдналися і сусідні монастирі, оскільки про подвиги Паїсія вони дізналися ще раніше.

1758 року, після 12-літнього перебування на Афоні Паїсій був рукоположений в ієромонахи. 1759 року Паїсій Величковський заснував Іллінський скит, який нині входить до подвір'я Монастиря Пантократор.

Кількість насельників монастиря збільшувалася. В основному вони були вихідцями

"ДОБРОТОЛЮБЕЦЬ" ПАЇСІЙ ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ

Творець монастирів і скитів на Афоні свій перший чернечий постриг прийняв у чигиринській Медведівці

Іллінський (козацький) скит при монастирі Пантократор на Афоні, заснований Паїсієм Величковським (фото початку XXI ст.)

з Молдови, Волощини та України. Ієромонах Паїсій випросив в ігумена Монастиря Пантократор стару церкву і пустуючу келію та приступив до формування скита. Так росло і зміцніло біля старця Паїсія чернече братство, слава про яке швидко розійшлася по Святій Горі Афон.

Однак безперервне розширення обителі і різноманітні неприємності зовнішнього порядку змусили отця Паїсія подумати про те, щоб покинути Святу Гору. 1763 року отець Паїсій із братією в числі 64 монахів покидає Афон і знаходить притулок на Буковині, поблизу Драгомирні, в монастирі Святого Духа. Отримавши дозвіл від митрополита Молдавського на поселення, старець Паїсій швидко налагодив чернече життя за правилом спільного життя святителя Василя Великого і Федора Студита. На першому місці завжди стояло богослужіння.

Братія співала на два кліроси — правий слов'янською мовою, лівий — молдавською. Братія мала і своє господарство, працювала на полі. Кожний вечір отець Паїсій відвідував келії братії, опікуючись тим, як вона провадить своє духовне життя. Якщо хто із братії гнівався один на одного, то старець загалував читати "Отче наш", допоки гнів не припиниться. "Сонце нехай не заїде в гніві вашому", — постійно повторював отець Паїсій слова богоглаголивого апостола Павла.

Коли наставала зима, отець Паїсій збирав братію довгими вечорами на духовні бесіди, причому і тут зберігалася двомовність. Читались повчання слов'янською і молдавською мовами.

Наслідком російсько-турецької війни для отця Паїсія було вимушене переселення його монастиря із Драгомирні в Секул. Проте життя в монастирі на новому місці анітрохи не змінилося. Життя через тісноту (триста монахів) стало дещо шумним, неспокійним. Старець Паїсій узявся влаштовувати при монастирі школу перекладацької літератури. Однак, згідно з указом митрополита, отець Паїсій змушений був перейти на настоятельство в сусідній і великий Нямецький монастир, залишаючись одночасно і настоятелем монастиря в Секулі. Тут у Нямецькому монастирі розпочався останній період життя старця, найтяжчий, але й найплідніший. Він тривав 15 років. Число братії в цей період збільшилося до тисячі, так що в Нямецькому ченців було 700, а в Секулі

300. Книжні заняття були поставлені на широкі рейки. Тут працювала ціла школа перекладачів і переписувачів книг. Працював день і ніч і сам старець, не помічаючи тяжких хвороб...

Слава про отця Паїсія і його Лавру розійшлася далеко серед монастирів і православних країв. З усіх усюд сюди стікались прочани. Милосердя українця не було меж. У своєму монастирі він влаштував шпиталь, притулок. Так проходили роки в трудах, молитві і в милосерді. Підійшов 1794 рік — останній в житті старця. Він перестав особисто займатися перекладами. Паїсій Величковський прийняв причастя і не вказуючи на свого наступника, віддаючи все волі Божій, спочив у Бозі 15 листопада 1794 року на 72-у році життя.

Про старця Паїсія слід говорити не просто як про відновлювача чернечого духу, але як про відновлювача тієї справжньої, істинної святості, яка існувала в домонгольській Русі-Україні. Життя старця багато в чому нагадує труди і подвиги преподобного Антонія Києво-Печерського, який подвизався на Афонській горі.

Ще на Афоні старець Паїсій почав збирати старовинні рукописи слов'янських книг. Проте помічав в них неточності і помилки, які виправляв і навчав цього братію. Крім того, він мав чималу бібліотеку книг грецькою мовою, серед яких була знаменита "Флокалія" — збірник творів отців церкви, яку переклав старець церковно-слов'янською мовою під назвою "Добротолюбіє". У першій половині XIX століття, разом зі Святим Писанням Старого та Нового Завіту, "Добротолюбіє" стало найулюбленішим духовним читанням ченців і мирян.

До речі, в наш час переклад сучасною українською мовою звершив Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет — 2008 року "Добротолюбіє" в перекладі українською було видано Київською Патріархією Української православної церкви Київського Патріархату.

Вознесеного до лику Святих, Паїсія Величковського по праву можна назвати співцем Ісусової Молитви, як найпалкішого звернення до Ісуса Христа. Він розрізняв два ступеня цієї молитви. На першому переважає відчуття особистої напруги: це для початківців, молитва, яка відповідає діянням. Молитва діяльна веде того, хто молиться, повз пустелю, де віра як зірка, що вказує шлях. Другий ступінь — молитва благодатна, яка переображає, діє надприродно і межує з видінням...

"НАЧАЛЬНИК ВСІХ ЧЕНЦІВ РУСІ": ПРЕПОДОБНИЙ АНТОНІЙ ПЕЧЕРСЬКИЙ

Ранок... Із Дніпра віє приємною свіжістю і прохолодою. Стародавня Печерська лавра потопає у буйній зелені дерев і густому ароматі квітів. Рано зійшло сонце, вже запалило куполи величних соборів, затишних братських храмів і тепер грає косими променями на вологих від роси каменях вуличок і склі житлових корпусів. Чути мирний дзвін, який звучно віддається не тільки в кожному з куточків старовинної обителі, але і в серцях, всіх хто приходить в цей святий монастир. Здається, що нічого не змінилося за тисячі років з тих пір, як у ці глухі і небезпечні місця прийшов чернець, який пройшов довгий шлях зі святої гори Афон, щоб стати тим, кого ми сьогодні молитовно величаємо словами акафісту: "Радуйся, Антоніє, чернецю на Русі житія первоначальниче!"

О древне місто Любеч! Скільки славних і святих мужів дала нам Чернігівська земля... З цього стародавнього городища, що розмістилося на високому лівому березі Дніпра, походив родом дід хрестителя Русі, рівноапостольного князя Володимира. У цих краях народився і преподобний Антоній. У миру, тобто до чернецтва, святий Антоній називався Антипою.

Оскільки християнство тільки розквітало на Русі, юнак прийняв рішення відправитися в Грецію, щоб там прийняти постриг. Діставшись до Константинополя, Антипа відправляється на святу гору Афон. Обходячи монастирі, він бачить подвижників, їхні труди. Залишившись в одній із численних обителей півострова, Антипа просить ігумена покласти на нього ангельський образ — постригти в чернецтво.

У всіх послухах і чеснотах чернець Антоній процвітав, догоджав Господу і радував братію. Через деякий час, із благословення священноначалля, подвижник вирушає на батьківщину, щоб і там трудитися на славу Господа нашого Ісуса Христа.

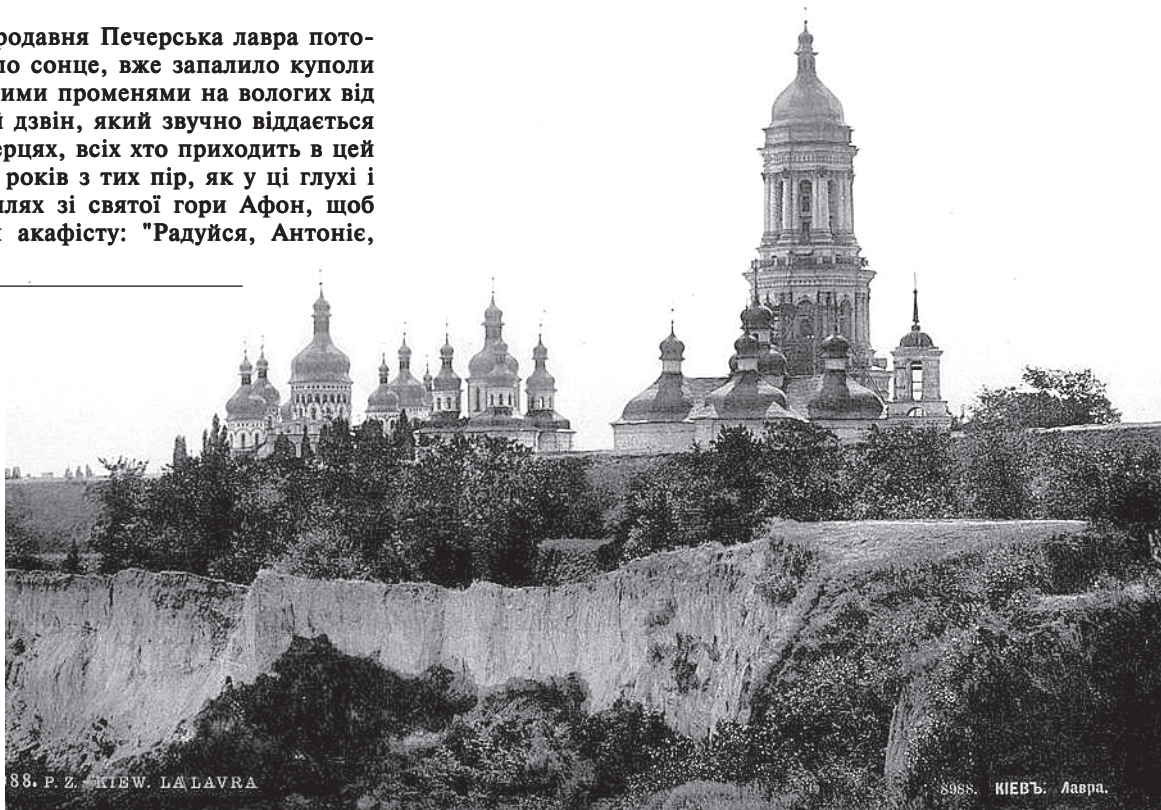
Прийшовши до Києва, йому не знайшлося притулку, де б він міг здійснити задумане, тому отець Антоній освоює глуху місцину. Хто б міг подумати, що варязька печера в густих лісах, яка колись покривала розбійників, стане обителлю Пресвятої Богородиці на Русі!?

Бачачи чвари і братовбивство, яке вчинив князь Святополк, прозваний за скоєне "Окаянним", преподобний Антоній повертається на Афон. В одну з ночей, ігумену монастиря, в якому перебував Антоній, з'явився Спаситель і сказав, що останній повинний повернутися до Києва. Зі словами "Іди з миром!" Антонія проводжають з обителі.

Знову опинився чернець у доріжжях і знайомих серцю місцях. На одному з порослих непрохідними лісами пагорбів, він знаходить печеру, облаштовану ієромонахом Іла-

ріоном, який згодом стане митрополитом Київським. Там і залишається святий Антоній. Йому припало до душі це місце. Помолившись зі сльозами, він сказав: "Господи! Хай буде на цій місці благословення святої Афонської гори і молитвою мого отця, який звершив наді мною постриг; утверди, Боже, моє поселення тут!"

Як і колись, преподобний Антоній трудиться на Славу Божу. Харчується хлібом, травами і водою з джерела, яке він сам викопав, постійно молиться. Поступово розширює печеру для ченців, які приходять, щоб розділити з ним його подвиги. Є серед них прості люди, є й знатного походження. Коли кількість братії склала дванадцять чоловік, печера була розширена. Були тут облаштовані і церква, і

Києво-Печерський монастир, заснований Антонієм Печерським (фото початку XX ст.).

Антоній і Феодосій Печерський на схилах Дніпра (мал. Сайда АФОНІНА).

Афонський монастир Есфігмен на старовинній гравюрі. Згідно переказів, саме тут прийняв чернечий постриг Антоній (в миру — Антип).

келії з трапезною.

Бажаючи усамітнення, преподобний Антоній залишає замість себе для керівництва братією преподобного Варлаама, а сам віддається на сусідній пагорб.

Згодом кількість ченців усе зростала, а ігумена Варлаама зажадав до себе князь Ізяслав, у хрещенні Дмитро, який побудував кам'яний монастир на честь свого небесного покровителя. Тоді на прохання і за одностайною згодою всіх, св. Антоній поставив ігуменом Феодосія.

Почався благоустрій обителі, введено статут — розпорядок, за яким проходило повсякденне життя монастиря. Може здатися, що життя преподобного Антонія протікало спокійно і безтурботно...

Будучи обмовленим перед князем Ізяславом, преподобний, уже в похилому віці, змушений залишити Київ і оселитися в межах Чернігівського князівства в печерах, на Болдиній горі. Коли з'ясувалося, що

Антонія обмовили, князь наполегливо просив повернутися старця до своєї пастви. Незадовго до свого преставлення, за молитвами преподобного Антонія, чудесним чином було обрано місце під храм, на честь Успіння Пресвятої Богородиці.

У 1073 році, в глибокій старості, святий Антоній спочив. Його поклали в тій же печері, в якій він трудився все своє життя. Не варто дивуватися, що святі останки його досі приховані від нас. Усе своє тривале і повне подвигів життя, святий переховувався від людських почестей і слави. На Афоні він мешкав в ущелині скелі над морем, а в Києві — у лісовій печері... Навіть після смерті, мошії його приховані від нас. Але це не заважає нам приходити зі своїми проблемами в його тісну келію і просити про допомогу. Кажуть, що в ній молитва доходить до Бога швидше...

Олександр ЧОРНИЙ

Зображення Антонія Печерського, канонізованого 1133 року — на іконі, написаній 1288 року.

Від "Козацького краю"

Канонізований як святий у XII столітті, Антоній Печерський ще за життя здобув славу того, хто має дар чудотворення і прозорливості. Один із загальновідомих фактів: він напрозорочив поразку війську русичів у битві з половцями на річці Альті в 1066 році — так і сталося...

Згідно переказів, Антонію і Феодосію Печерським явилася Богородиця — у храмі в Константинополі (Стамбулі), куди вони чудесним чином перенесли, не покидаючи печери в Києві — Богородиця вказала їм, де знайти золото на будівництво камінних стін монастиря...

У травні 1073 року Богородиця знову явилася преподобному Антонію, цього разу попереджаючи про наближення кінця його земного життя. Згідно переказів, Антоній просив Богородицю усамітнення і після смерті — тож коли він, попрощавшись із братією, вирушив углиб печер, земля за ним обвалилася, навіки приховавши місце його поховання.

У травні 1594 року в Лаврі у Києві побував посол імператора Священної Римської імперії Еріх Лясота. Перш ніж попрямувати далі, із заїздами в Ходорів, Трахтемирів та Канів — на Запорозьку Січ, посол записав у своєму щоденнику дивовижний переказ про те, що зразу після того обвалу в печерах ченці пробували розкопати завали, але їх зупинили спочатку вогонь, що вирвався з-під землі, а потім — вода, що прорвалася в печери в іншому місці.

Мине ще століття і чернець Києво-Печерського монастиря Атанасій Кальнофойський, відомий як автор книги "?????????" (XVII ст.) повторить цей переказ, уточнивши, що вогонь і вода зупинили ченців, бо вони хотіли передати мошії Антонія Печерського до Москви...

Коли ще існував СРСР, ходив усний переказ про те, що у радянські часи так само була спроба відшукати мошії святого — цілком можливо, знову для того, щоб вивезти до Москви. Коли археологи почали копати в печерах, із-під землі нібито посипалися вогняні іскри — згадавши давню легенду, археологи припинили пошуки...

ПРОСЛАВЛЕНИЙ В АФОНІ ПАІСІЙ ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ ПРОРОЧО ПЕРЕДБАЧИВ КАНОНІЗАЦІЮ ОСТАННЬОГО КОШОВОГО ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ КАЛНИШЕВСЬКОГО

Останній кошовий отаман, який ще з Січі допомагав монастирям Афону, був визнаний Святим і Праведним, а в його честь почали зводити церкви...

Шанування як святого останнього кошового отамана Запорізької Січі Петра Калнишевського пророко передбачив преподобний Паїсій Величковський — творець монастирів

і чернечих скитів на Афоні, в Україні та Молдові, відновлювач чернечого і духовного життя на Гетьманщині, чиє коріння було не так на Афонських скелях, скільки в українському чорноземі...

Як повідомляє Центр інформації Української Православної Церкви, про це розповів директор Міжнародного інституту афонської спадщини в Україні (МІАСУ) Сергій Шумило. "В архівах ми знайшли лист преподобного Паїсія Величковського до Петра Калнишевського. У 1772-му році, тобто за кілька років до арешту Калнишевського, старець Паїсій передбачав ватажку запорізьких козаків вінець небесний. Було це за 240 років до прославлення у лику святих запорізького отамана", — зазначив Сергій Шумило.

Зокрема, дослідник знайшов і видав листування двох українських святих, в якій старець Паїсій Величковський, звертаючись до Петра Калнишевського казав: "Созидає Вам Христос хramину нерукотворену вечно на небесах, за украшение обителей украсит душу Вашу вен-

цем неувядающим, за приодеянии нагих удов Христовых одет душю Вашу нетления одеждою и сподобит в Небесном Своем чертозе вечно наслаждатися божественныя своя славы".

На думку Сергія Шумила, цей фрагмент пояснює причини смиренної поведінки Калнишевського при арешті, під час 25-річного ув'язнення і після звільнення. Шість маловідомих листів прп. Паїсія Величковського до кошового отамана Запорізької Січі Петра Калнишевського опубліковані у книзі Сергія Шумила "Преподобний Паїсій Величковський і Запорізька Січ".

За словами Сергія Шумила, з листів відомо, що останній кошовий запорізьких козаків надавав матеріальну допомогу афонському братству старця Паїсія на Святій Горі Афон і в Молдовалахії. Також Петро Калнишевський був ктиторм афонського козацького скиту "Чорний Вир" та інших обителів і храмів. Передавав він шедри пожертви і до храму Гробу Господнього в Єрусалимі.

ДОВІДКА "КОЗАЦЬКОГО КРАЮ":

Нагадаємо: і Петро Калнишевський, і Паїсій Величковський, вшановуються як Святі, в осінні дні. Рівно 10 років тому, 2008 року Помісний Собор Української Православної Церкви Київського Патріархату благословив приєднати праведного Петра Багатостраждального (Калнишевського) до лику святих для загального церковного шанування, занести його ім'я у православний церковний календар, чесні останки праведного Петра вва-

У Соловецькому монастирі, підвал якої московити перетворили на в'язницю, Петро Калнишевський не втратив сили духу...

жати святими мошами та віддати їх на волю Божу. Собор благословив будівництво храмів на його честь.

Пам'ять Праведного Петра Багатостраждального — 14 жовтня, у день Покрови Пресвятої Богородиці, покровительки козацтва. А 28 листопада — День пам'яті Преподобного Паїсія Величковського.

НА КЕНОТАФ КОШОВОГО ПЕТРА КАЛНИШЕВСЬКОГО БІЛЯ ХОЛОДНОЯРСЬКОЇ ЦЕРКВИ, ЗВЕДЕНОЇ НА ЙОГО ЧЕСТЬ, ВИСИПАНА ЗЕМЛЯ З ВЕРШИНИ СВЯЩЕНОЇ ГОРИ АФОН...

В останні дні вересня 2018 року отець Василь Циріль, настоятель храму Святого Праведного Петра Багатостраждального (Калнишевського) в Холодному Яру разом з отаманом "Вільного Козацтва Холодного Яру", фундатором холодноряського храму Олегом Островським, висипали на символічну могилу останнього кошового Запорізької Січі Петра Калнишевського землю з Австралії, яку передали наші земляки, котрі проживають там і є козаками полку імені Петра Калнишевського, а ще — землю, привезену з вершини святої гори Афон Олегом Островським.

На цій символічній могилі вже висипано багато землі з різних визначних для України місць та з різних куточків світу. Першу ж землю сюди 2011 року привезли учасники експедиції "Вогонь Волі" — з Січової Хортиці, де Калнишевський був останнім кошовим, з дворища Пустовійтівки на Сумщині, де він народився та з Соловків — від монастиря на острові серед холодного Білого моря, де кошовий провів довгі роки в московській неволі і де скінчився його земний шлях.

Тепер же земля з Афону, монастирям якого Петро Калнишевський

допомагав у часи отаманування на Січі, потрапила на його кенотаф біля церкви, зведеної на його честь...

Ще 11 липня 2015 року Святіший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет, предстоятель Української православної церкви Київського Патріархату, особисто освятив цей храм, зведений у козацькому краю, в центрі Холодного Яру, на хуторі Буда, неподалік від тисячолітнього дуба Максима Залізняка, на честь святого праведного Петра Калнишевського, — угодника Божого, останнього кошового отамана Запорізької Січі.

Усе життя — і тоді, коли був простим козаком, і тоді коли встановив своєрідний рекорд по часу перебування на виборній посаді кошового Січі, Калнишевський був грозою ворогів Христової віри. Але проти віроломних, хоч і єдиновірців з Московщини, коли ті на початку червня 1775 року обступили військом Запорізьку Січ, сивочубий кошовий не захотів підняти зброю...

Люті загарбники не оцінили козацьке благородство. За царським велінням Січ було зруйновано: грабуючи припаси, казну й архіви, не пощадили і козацьку церкву. Самого ж кошового указом цариці Катерини заслано було до Соловецького монастиря, де він пробув 25 років в'язнем без права переписки і спілкування з людьми — у тісному кам'яно-

Церемонія освячення Святішим Патріархом Київським і всієї Руси-України Філаретом холодноряської церкви Петра Калнишевського (липень 2015 року).

му мішку монастирського казема-ту, а ще два роки — ченцем, добровільно відмовившись від мирського життя після "височайшого помилування". Увесь час ув'язнення він ревно молився Богові — двічі на рік відвідуючи під конвоем монастирську церкву, а решту днів — у своїй похмурій камері.

Кошовому щоденно виділявся 1 карбованець "порційних грошей". Ретельно відкладаючи їх, він придбав для монастиря коштовно оздоблене Євангеліє за 2435 карбованців. Козак, який послужив Вірі спочатку

шаблею й булавою, а потім — молитвами ченця, помер на 113-у році життя і похований на монастирській землі холодного острова посеред Білого моря — такого далекого від козацького острова Хортиця на Дніпрі...

2008 року, у 1020-у річницю Хрещення Київської Руси-України Помісний Собор Української Православної Церкви Київського Патріархату благословив приєднати праведного Петра Багатостраждального (Калнишевського) до лику святих, а також благословив будівництво храмів на його честь. Невдовзі "Вільне козац-

тво Холодного Яру" виступило з ініціативою побудови першої в Україні церкви Петра Калнишевського у самому серці Холодного Яру. 14 червня 2009 року Митрополит Черкаський і Чигиринський Іоан освятив хрест та місце під побудову цього храму — у Холодному Яру, поруч з тисячолітнім дубом Максима Залізняка. Високопреосвященішому архиєрею співслужило духовенство Чигиринського благочиння.

23 червня 2012 року хрести храму так само освятив особисто Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет. Через три роки, у 2015-у, він знову прибув до Холодного Яру — у переддень вшанування Святих Петра і Павла, коли від дня народження Петра Калнишевського, якому присвячено храм, виповнилося 325 років...

Знаково, що якраз того року виповнилося ще й 250 років від часу повторного обрання Петра Калнишевського кошовим отаманом Запорізької Січі. Він став останнім її кошовим — через 10 років, 1775 року московські війська підло зруйнували Січ...

Церква Петра Калнишевського, зведена у Холодному Яру, гордо тримає на своїх куполах хрести, які майстри зробили такими, що "вирастають" із тризубів — як символ того, що в Україні КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ!

Свідчення про державну реєстрацію
КВ №18773-7573ПР від 18.01.2012 р.

Козацький край

Головний редактор —
Олег ОСТРОВСЬКИЙ
Шеф-редактор — Віктор ВОЛЯ
Редактор випуску — Андрій КРАВЕЦЬ
Засновник — Чигиринська ГО "Вільне
Козацтво Холодного Яру"

Редакція дякує родині Володимира Кравця за сприяння
у підготовці газети до друку

Із питань придбання та розповсюдження газети звертатися
до редакції "Козацького краю" за адресою: вул. Надпільна, 330, к. 4,
м. Черкаси, 18005, тел.: (0472) 31-29-74

E-mail: Cossack_land@i.ua

Газета віддрукована в ФОП Руденко Ю. І.,
м. Черкаси, вул. Кобзарська, 1а. Тираж 10 000 екз. Замовлення № 344.